

FRANSUZ VA O‘ZBEK TILLARIDA MURAKKAB GAPLARDA ZAMON QO‘LLANILISHINING O‘ZIGA XOSXUSUSIYATLARI

Zinatullina A.X.

Farg‘ona davlat universiteti fransuz tili o‘qituvchisi

Email: asia_22@list.ru

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola o‘zbek tili ona tili bo‘lgan fransuz tilini o‘rganayotgan talabalarga murakkab gaplarda fransuz tilidagi zamonlardan to‘g‘ri foydalanish imkonini beradi, shuningdek, o‘zbek tilidan fransuz tiliga murakkab jummalarni to‘g‘ri tarjima qilishga yordam beradi.

Fransuz tilida bosh gapning fe‘li o‘tgan zamonda bo‘lsa, ergash gapning zamoni o‘zgaradi. Bu talabalar eng ko‘p duch keladigan qiyinchilik.

“Zamonlar ketma-ketligi” atamasi ergash gapdagi fe‘l so‘z birikmasi bilan unga hamroh bo‘lgan bosh gapdagi fe‘l so‘z birikmasi o‘rtasidagi zamonlar kelishuvini bildiradi.

Fransuz tilidan tarjima qilishning qiyinligi shundaki, murakkab gaplarda bosh gap o‘tgan zamonda bo‘lsa, ergash gapning vaqti ham o‘zgaradi.

“Tobe bo‘lakning harakati bosh gapning harakati bilan bir vaqtda bo‘lishi mumkin, u ikki holatda undan oldin yoki keyin kelishi mumkin: hozirgi zamon holatida (bosh gapning fe‘li hozirgi zamonda), fransuz tili grammatikasida "plan du présent" va o‘tgan zamon holatida (asosiy gapning fe‘li o‘tgan zamonda) "plan du passé" deb ataladi.[1,510]

O‘zbek tilidagi ergash gaplarning zamoni bu ergash gaplar ifodalagan zamonga mos keladi. Kelajakdagi ish-harakat kelasi zamondagi ergash gap bilan ifodalanadi. Harakatning o‘tgan zamoni o‘tgan zamon bilan ifodalanadi.

O‘zbek tilida bosh gap o‘tgan zamonda bo‘lsa, bosh gap bilan ergash gaplarning zamoni o‘rtasidagi bog‘liqlik o‘zgarmaydi.

Masalan:

Bosh gap hozirgi zamonda

Akram maktabga borishini aytyapti - Kelasizamon

Akram maktabga etganini aytyapti –Hozirgizamon

Akram maktabga borganini aytyapti -O‘tgan zamon

Masalan:

Bosh gap o‘tgan zamonda

Akram maktabga borishini aytdi - kelasizamon

Akram maktabga ketganini aytdi– hozirgi

Akram maktabga borishini aytdi–o‘tganzamon

Ko‘rib turganimizdek, bosh gap hozirgi yoki o‘tgan zamonda bo‘lishidan qat’I nazar, ergash gapdagi fe‘lning zamoni o‘zgarmaydi.

Keling, fransuz tilidagi zamonlarning qo‘shma gaplarda ishlatilishining ushbu xususiyatlarini batafsil ko'rib chiqaylik. Biz asosiy gap hozirgi zamonda bo'lgan jumalardan boshlaymiz.

Fransuz tilida bosh gapi hozirgi zamonda bo‘lgan ergash gaplardagi zamon bu gaplar ifodalagan zamonga mos keladi. [2,115]

Masalan:

Akram dit qu'il va a l'école .

Kelasi zamon oddiy kelasi, yaqinkelasi, o‘tgan kelasi zamon shakllari bilan ifodalanadi. Kelajakdagi ish-harakatni ifodalash uchun futur simple, future immediate ishlatiladi.

Masalan:

Il dit qu'il ira (futur simple) au cinéma. Il dit qu'il va aller (futurimmédiat) au cinéma.

O‘tgan zamon tugallangan o‘tgan zamon (passé composé), o‘tgan davomiy zamon (imparfait), o‘tgan oddiy/noaniq zamon (passé simple) va boshqalar bilan ifodalanadi.

Masalan:

Michel raconte ou il a passé ses vacances.

Elle dit (présent) quand elle était (imparfait) petite elle aimait (imparfait) chanter.

Boshqa holatda, o'tgan zamonda bosh gapning fe'l-predikatidan foydalanishni hisobga olgan holda (shakllardan biri imparfait / passé simple / passé composé), tobe bo'lakda, agar zarur bo'lsa, harakatning bir vaqtdaligi/simultanéité/ifodalash uchun, “imparfait” zamon shakli qo‘llaniladi.[3, 260]

Aslida, hozirgi zamoni ifodalash uchun o‘tgan davomiy zamon qo‘llaniladi.

Masalan:

Ferouza pensait (imparfait) qu'Akram travaillait (imparfait) lentement.

Harakatning ustuvorligini (antériorité) ifodalash zarur bo'lsa, plus-que-parfait fe'l zamon shakli ishlatiladi.

Masalan:

Ferouza a pensé (passé composé) qu'Akrama avait travaillé (plus-que-parfait) lentement la veille.

Agar harakat ketma-ketligini (postériorité) ifodalash zarur bo'lsa, futur-dans-le-passé og'zaki zamon shakli ishlatiladi (o'tmish bilan bog'liq kelajak). [4,245]

Masalan:

Aline pensa qu' Ivonne travaillerait lentement.

Ushbu maqola ustida ish olib borar ekanmiz, o‘zbek va fransuz tillaridagi ergash gaplarni qiyoslagan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bu ikki tildagi ergash gapning turlari bir xil bo‘lsa-da, ham fransuz, ham o‘zbek tilidagi qo‘shma gaplarda zamon qo‘llanishida farq bor.

REFERENCES:

1. I. N.Popova. G.A. Kazakova. G.M. Kovaltchouk. Manuel de français.24 издание, Nestor academic publisher. Москва.2003год. [1,510]
2. L.E.Mallina, L.P. Andreytchikova, U. Turniyozov. Grammaire française. O‘qituvchi nashriyoti. Toshkent. 1978-yil. [2,115], [3, 260]
3. И.Н. Попова. Грамматика французского языка. 12 издание, Nestor academic publisher. Москва.2003год. [4,245]